

DE MOLLUSKEN VAN ROTTUMERPLAAT 1988-2001

Giny Kasemir

The molluscs of Rottumerplaat 1988-2001

From 1988 until 2001 my colleague and I worked on the uninhabited Waddensea-island Rottumerplaat, a small island of 7 km², consisting mainly of salt marshes, young dunes and a dyke with some shrubs and trees. The tables show the molluscs that were found on the island between 1988 and 2001. 26 Species were found alive. Besides that gastropods, bivalves and cephalopods were collected on the beach. Some of these species are (sub)fossils, others live in deeper waters.

Van 1988 tot en met 2001 hebben mijn collega Date Lutterop en ik gedurende de zomers voor Staatsbos-beheer gewerkt op het waddeneiland Rottumerplaat.

Het werk bestond uit de bewaking van het voor publiek gesloten gebied, en de inventarisatie en tellingen van vogels, hogere planten, dagvlinders en zeehonden. Daarnaast hielden we ons bezig met andere groepen van de flora en de fauna, onder andere met de mollusken.

In de eerste jaren beperkte dit zich tot het oprapen en verzamelen van op het strand liggende schelpen en huisjes. In de loop van de jaren werden de kennis en de interesse groter, en werd intensiever naar mollusken gekeken. Er werd gruis van het strand onderzocht, en de landslakken kwamen in beeld.

Eenmalig heeft er in één van onze rapporten een opsomming gestaan van de gevonden mollusken (Lutterop & Kasemir 1994), en in 1995 heeft een opsomming gestaan in het Correspondentieblad (Kasemir 1995). Na deze jaren zijn nog andere soorten gevonden. Ze staan genoemd in onderstaande tabel, met het jaar/de jaren waarin ze werden aangetroffen. In de eerste jaren werden niet alle vondsten bewaard of genoteerd. Van een aantal soorten uit de collectie was de juiste vinddatum niet meer te achterhalen (zie ook Kasemir 1995). De eerste kolom in tabel 1 omvat daarom de jaren 1988 tot en met 1993. Een soort die in deze kolom staat genoteerd, is in één of meerdere jaren tussen 1988 en 1993 waargenomen, L betekent in deze kolom: in minstens één van de jaren levend aangetroffen.

Tabel 1: Vondsten van weekdieren op Rottumerplaat in de periode 1988 tot en met 2001. In de kolom "'88-'93" staan de soorten die in een of meerdere jaren in deze periode zijn aangetroffen.

E = eieren gevonden, K = eikapsels gevonden, L = levend dier aangetroffen, S = lege schelpen, huisjes of rugschilden gevonden, V = schelp of huisje met vleesrest gevonden,)* = in één of meerdere jaren lege schelp(en) met een recent uiterlijk gevonden

Soort	'88-'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99	'00	'01
<i>Lepidochitona cinerea</i>	L								
<i>Patella vulgata</i>					S				
<i>Bittium reticulatum</i>					S		S		
<i>Turritella communis</i>)*	S		S	S	S	S	S	S	S
<i>Littorina littorea</i>	L	L	L	L	L	L	L	L	L
<i>Lacuna parva</i>					S				
<i>Rissoa spec.</i>			S						
<i>Assimineia grayana</i>			S						
<i>Peringia ulvae</i>	L	L	L	L	L	L	L	L	L
<i>Apporrhais pespelicana</i>			S			S		S	
<i>Crepidula fornicata</i>	S				S	L			S
<i>Euspira catena</i>)*	S	S	S	V	S	S	S	S	S
<i>Euspira nitida</i>)*	S		S	S	S	S	S	S	S
<i>Epitonium clathrus</i>)*			S	S	S			S	
<i>Epitonium turtonae</i>)*			S		S				
<i>Ocenebra erinacea</i>						S			
<i>Buccinum undatum</i>)*	S	S	SK	S	S	SK	SK	SK	SK
<i>Neptunea antiqua</i>	S	S	S	S	S	S	S		
<i>Neptunea despecta</i>	S	S	S	S	S	S	S	S	
<i>Nassarius reticulatus</i>			S	S	S	S	S	S	S
<i>Oenopota turricula</i>		S	S	S	S	S	S	S	S
<i>Chrysallida indistincta/sarsi</i>			S						
<i>Chrysallida sarsi</i>					S				
<i>Turbonilla spec.</i>					S				
<i>Acteon tornatilis</i>			S	S	S	S			S
<i>Retusa obtusa</i>)*		S	S	S	S	S	S	S	
<i>Philine aperta</i>				S					
<i>Alderia modesta</i>					L				
<i>Limapontia depressa</i>				L					
<i>Ovatella myosotis</i>			L	L	L	L	L	S	S
<i>Oxyloma elegans</i>		L					L		L
<i>Succinea oblonga</i>			L	L	L	L	L	L	L

Soort	'88-'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99	'00	'01
Cochlicopa lubrica s.l.				L	S	L	L	L	
Cochlicopa lubricella					L	L	L	L	
Pupilla muscorum			L	L	L	L	L	L	S
Vallonia costata					L			L	L
Vallonia pulchella			L	L	L	L	L	L	L
Vitrina pellucida pellucida				S		L	L	S	S
Oxychilus cellarius					L		L		
Zonitoides nitidus					L		L		L
Trichia hispida					S	L	L	L	
Arianta arbustorum arbustorum								S	L
Cepaea nemoralis					L	S		V	L
Mytilus edulis	L	L	L	L	S	S	S	S	V
Modiolus modiolus)*								S	
Aequipecten opercularis		S	S		S				
Mimachlamys varia	S			S					
Ostrea edulis	S	S	S	S	S	S	S	S	S
Unio pictorum pictorum)*	S								
Anodonta spec.)*				S					
Lucinella divaricata								S	
Tellimya ferruginosa			S	S	S	S	S	S	S
Mysella bidentata			S	S	S	S	S	S	S
Acanthocardia aculeata	S	S	S	S	S	S			
Acanthocardia echinata	S	S	S	S	S	S	S	S	S
Acanthocardia tuberculata	S	S	S	S		S	S	S	S
Laevicardium crassum	S	S	S	S	S	S	S	S	S
Cerastoderma edule	L	L	L	L	S	S	L	L	L
Mactra corallina cinerea)*	S	S	S	S	S	S	S	S	S
Mactra c. plystoneerlandica	S	S		S	S	S	S		S
Mactra glauca		S	S						
Spisula elliptica	S	S	S	S	S	S	S	S	S
Spisula solida	S	S	S	S	S	S	S		S
Spisula subtruncata)*	S	S	S	S	S	S	S	S	S
Lutraria lutraria	S	S	S	S	S	S	S	S	S
Solen marginatus			S			S			
Ensis americanus	S	S	V	V	V	L	S	S	S
Ensis arcuatus						S	S		
Ensis ensis ensis			S	S	S	S	S	S	S
Ensis minor	S					S			
Ensis siliqua	S	S	S	S	S	S	S	S	S
Phaxas pellucidus pellucidus				S					
Tellina tenuis	S	S	L	S	S	S	S	V	S
Tellina fabula)*		S	S	S	S	S	S	S	
Macoma balthica	S	S	L	S	S	S	S	S	S
Donax vittatus)*	S	S	S	S	S	S	S	S	S
Scrobicularia plana	S	S	L	S	S	S	S	V	S
Abra prismatica				S					
Abra alba)*			S	S	S	V		S	S
Arctica islandica)*	S	S	S	S	S	S	S	S	S
Venus verrucosa						S			
Chamelea striatula)*	S	S	S	S	S	S	S	S	S
Dosinia exoleta)*	S								
Paphia aurea senescens	S		S	S		S		S	
Paphia rhomboides			S						
Venerupis senegalensis	S	S	S		S	S		S	
Petricola pholadiformis)*	S	S	S	S	S	S	S	S	S
Mya arenaria	S	S	L	V	V	V	V	S	S
Mya truncata	S	S	S	S	S	S	S	S	S
Corbula gibba				S					
Saxicavella jeffreysi)*			S	S			S	S	
Barnea candida)*	S	S	S	S	S	S	S	S	S
Zirfaea crispata	S	S	S	S	S	S	S	S	S
Teredo navalis							S		
Sepia officinalis officinalis)* S	S	S	S	S	S	S	S	S	S
Sepia orbignyana)*		S							
Loligo vulgaris/forbesi			E	E	E	E	E	E	
Alloteuthis subulata					E	E	E	E	

In Devriese et. al. (1997) wordt in de determinatietabel van de landslakken bij de soort *Cochlicopa lubrica* vermeld dat deze soort meestal wordt opgesplitst in vier soorten, *C. lubrica*, *C. lubricella*, *C. repentina* en *C. nitens*. De genoemde determinatiekenmerken zijn uiterst summier, zodat de Rottumerplaat-soort in eerste instantie werd vermeld als *C. lubrica s.l.*

In Gittenberger et. al. (1984) worden voor de verschillende soorten duidelijker kenmerken genoemd, in het bijzonder de breedte van de huisjes.

Naar aanleiding hiervan zijn collectie-exemplaren en genoteerde waarnemingen nog eens bekeken. De exemplaren waarvan de breedte bekend is, vallen volgens Gittenberger (1984) allemaal onder *C. lubricella*. In tabel 1 zijn *C. lubrica s.l.* en *C. lubricella* vermeld. Hoewel niet meer na te gaan is of alle gevonden exemplaren voldoen aan de kenmerken van een van de *Cochlicopa*-soorten, is het aannemelijk dat alle slakjes tot dezelfde soort behoren.

Tabel 2: Vindplaatsen van levend op Rottumerplaat aangetroffen weekdieren in de periode 1988 tot en met 2001.

Soort	Kilometerhok(ken)						Habitat
	227-617	228-616	228-617	228-618	229-616	229-617	
<i>Lepidochitona cinerea</i>			+				Strekdam
<i>Littorina littorea</i>			+		+	+	Strekdammen
<i>Peringia ulvae</i>		+	+		+	+	Op wadbodem
<i>Crepidula fornicata</i>			+				Op aangespoeld plastic
<i>Alderia modesta</i>			+				Op draadalg
<i>Limapontia depressa</i>			+				Op draadalg tussen engels slijkgras
<i>Ovatella myosotis</i>			+				Langs kweldergeultjes
<i>Oxyloma elegans</i>	+						In rietveld
<i>Succinea oblonga</i>	+					+	Strooisel onder bomen/struiken
<i>Cochlicopa lubrica/lubricella</i>	+						Strooisel onder bomen/struiken
<i>Pupilla muscorum</i>	+		+			+	Strooisel onder bomen/struiken
<i>Vallonia costata</i>	+					+	Strooisel onder bomen/struiken
<i>Vallonia pulchella</i>	+		+			+	Strooisel onder bomen/struiken
<i>Vitrina pellucida pellucida</i>	+						Strooisel onder bomen/struiken
<i>Oxychilus cellarius</i>						+	Strooisel onder bomen/struiken
<i>Zonitoides nitidus</i>	+					+	Strooisel onder bomen/struiken
<i>Trichia hispida</i>	+						Strooisel onder bomen/struiken
<i>Arianta arbustorum</i>						+	Op deurpost van huis
<i>Cepaea nemoralis</i>						+	Op stoep en hout bij huis
<i>Mytilus edulis</i>			+			+	Strekdammen
<i>Cerastoderma edule</i>		+			+		In bodem
<i>Ensis americanus</i>				+		+	In bodem
<i>Tellina tenuis</i>		+			+		In bodem
<i>Macoma balthica</i>		+			+		In bodem
<i>Scrobicularia plana</i>		+			+		In bodem
<i>Mya arenaria</i>						+	In bodem

Van deze levend gevonden soorten staat het Muizeoortje op de Rode Lijst van bedreigde en verdwenen land- en zoetwatermollusken in Nederland (C.P. Veerman, 2004). De soort is vrij algemeen op Rottumerplaat.

In totaal zijn in de jaren 1988 tot en met 2001 96 weekdiersoorten gevonden op Rottumerplaat, verdeeld over vier klassen, te weten de Polyplacophora (1 soort), de Gastropoda (41 soorten, waarvan 12 soorten landslakken en 2 zeenaaktslakken), de Pelecypoda (50 soorten, waarvan 2 soorten zoetwatermosselen) en de Cephalopoda (4 soorten). Op het eiland is een kleine vijver met zoet water aanwezig onder het drenkelingenhuisje (circa 5 m²), hierin komen geen zoetwatermollusken voor. De schelpen van de zoetwatermosselen zijn van elders afkomstig en op Rottumerplaat aangespoeld.

Hoewel op alle Waddeneilanden (inclusief Rottumeroog en Griend) waar landslakken voorkomen, ook naaktslakken zijn gevonden, is op Rottumerplaat nooit een naaktslak waargenomen.

Mijn dank gaat uit naar Ton de Winter voor de anatomische determinatie van *Oxyloma elegans*. In het Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging (nr. 283, p.54-56) moet *Succinea putris* worden vervangen door *Oxyloma elegans*.

Literatuur

- Boer, T.W. de & R.H. de Bruyne 1991. Schelpen van de Friese Waddeneilanden. Fryske Akademy, Ljouwert.
- Bruyne, R.H. de, R.A. Bank, J.P.H.M. Adema & F.A. Perk 1994. Nederlandse naamlijst van de weekdieren (Mollusca) van Nederland en België. Backhuys Publishers, Leiden.

- Devriese, R., T. Warmoes & B. Vercoetere 1997. Land- en zoetwatermollusken van de Benelux. Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming, Gent.
- Gittenberger, E., W. Backhuys & Th. E.J. Ripken 1984. De landslakken van Nederland. Natuurhistorische Bibliotheek van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, nr. 37
- Kasemir, G. 1995. De mollusken van Rottumerplaat. Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging, nr. 283, p.54-56.
- Lutterop, D. & G. Kasemir 1994. Verslag bewaking Rottumerplaat 1994. Staatsbosbeheer, Groningen.
- Veerman, C.P. 2004. Besluit Rode lijsten flora en fauna. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Adres auteur:
Lopsterweg 31
9921 RN Stedum
g.kasemir@planet.nl